

Gustaf
Strengell
HEMMET
SOM KONSTVERK

ntamo

HEMMET SOM KONSTVERK

Gustaf Strengell

HEMMET

SOM KONSTVERK

NTAMO

Helsingfors

2 0 2 4

FAKSIMILETRYCK EFTER ORIGINALUPPLAGAN
Schildt, Helsingfors 1923.

ISBN 978-952-215-938-0

OMSLAG
Göran de Kopior

PÄRMBILD
Detalj av bilden i artikeln
Gustaf Strengell, Englantilaiset helppohintaiset huonekapistukset.
Kotitaide 7/1908, 89–92; 89.

TILLVERKARE
BoD – Books on Demand, Norderstedt, Tyskland

NTAMO
Helsingfors 2024 (IV LINJEN 18, 00530 HFORS)
www.ntamo.net (info.ntamo@gmail.com)

TILL MIN HUSTRU

F Ö R E T A L

I ett tidigare arbete, *STADEN SOM KONSTVERK*, har förf. gjort ett försök att genom analys av ett antal stadsbilder hos lekmannen uppöva förmågan att intränga i det för en sådan ur konstnärlig synpunkt väsentliga, och därmed bli i stånd att njuta av ett stadsparti eller en hel stadsgestaltning *SOM ETT KONSTVERK*.

I föreliggande bok behandlas ett annat, likaså slutet, formområde — interiören, bostaden, *HEMMET*.

Större delen av västerlandets befolkning är bosatt i städer; för dem som icke äro det är staden likväl en företeelse, med vilken de titt och ofta komma i beröring.

Hemmet är universellt.

Otaliga av oss röra sig, i sin dagliga handel och vandel, på stadens gator och torg. Snart sagt allas liv förflyter inom ett hems väggar. Hemmet utgör därför, vid sidan av staden, men i ännu högre grad än den, en betydelsefull kulturmiljö.

Endast ett försvinnande fåtal av oss kunna bli aktiva stadsbyggare. Men de allra flesta inreda åt sig ett hem, låt vara huru litet och anspråkslöst som helst.

Denna olikhet nödvändiggör, eller motiverar åtminstone, skillnaden i det grepp förf. anlagt på de två ämnena. Under det att i den tidigare boken stadsbilder analyserats närmast ur synpunkten att för läsaren underlätta n j u t a n d e t av dem som konstverk, så går helt naturligt föreliggande arbete främst ut på att ge a n v i s n i n g a r för huru ett hem kan gestaltas konstnärligt. Den nya boken vill vara en rådgivare.

Man påträffar ofta i vår utilitistiskt tänkande tid den uppfattningen, att ett hem icke behöver tillfredsställa annat än rent praktiska anspråk, vara „komfortabelt” inrett, och på sin höjd därutöver göra intryck av trevnad, vara „hemtrevligt”.

Att vid sidan av eller framom allt detta av hemmet fordra en i minsta detalj strängt genomförd konstnärlighet synes mången innebära en överdrift, vara ett missriktat, ja rent av litet löjligt uttryck för snobbig esteticism. „Hemmet som konstverk” är än så länge en paroll kring vilken blott en liten skara fylkat sig. Men denna skara tillväxer oavbrutet, och betydelsen av vackra hem — för individen som för samhället — begynner småningom vinna allmänna beaktande.

Alldeles för få ha emellertid ännu lärt sig inse, i vilken grad en konstnärlig miljö verkar stärkande och utvecklande på själva livskänslan; för gångna epokers människor stod den sanningen klar. Av egen erfarenhet kan förf. vittna i denna punkt. En vacker omgivning, ett konstnärligt gestaltat hem bär en lättare genom livets tunga stunder. Och med djupaste tacksamhet biktas han den rena, outtömliga och alltid lika starka glädje varmed, dag efter dag och år efter år, betraktandet av något vackert parti fyllt hans sinne; däri ligger ju skönhetens särmärke att vara „a joy for ever”. Såsom harmoniserande livsfaktor är hemmet som konstverk visserligen ej den förnämsta men säkerligen en av de förnämsta.

Vilken karaktärsbildande betydelse det har för det uppväxande släktet att få sina tidigaste och därmed i mycket för framtiden bestämmande intryck utformade i en vacker miljö behöver icke här närmare framhållas. Men även ur rent utilitistisk synpunkt sett är det ingalunda oväsentligt att därvid smaken utvecklas; att i den allmänna förekomsten av en odlad smak kan ligga en verklig nationalekonomisk tillgång, därpå ger det moderna Japan ett övertygande bevis.

Befinner sig „hemmet som konstverk” inom räckhåll för en och var, eller är det oåtkomligt för andra än de rika?

Det framhålls med mycken skärpa i boken att ett dyrbarhetsvärde ingalunda är någon nödvändig egenskap hos de föremål, som inom ramen av golv, väggar och tak sammansätta rumshelheten. Icke heller äro en mängd föremål behöfliga, snarare inneligger i ett överflöd på sådana en fara. Vad som framför allt behöves är en rent konstnärlig förmåga att handskas med det till buds stående materialet, förmåga att, överlagt, ordna och anbringa det. Ty ehuru visserligen allt konstnärligt skapande — och ett sådant föreligger här — i grunden bygger på en intuitiv känsla, och utan denna känsla inga verkligt värdefulla resultat kunna fås till stånd, så är å andra sidan förtrogenhet med vissa kompositionella grundprinciper något, som icke kan undvaras. Och en sådan teoretisk insikt blir behöfligare i samma mån som den rent medfödda smaken saknas eller icke fått tillfälle att bliva utvecklad.

Förf., som själv under ett par decennier, visserligen icke extensivt, men väl intensivt, praktiskt sysslat med lösningen av inredningsuppgifter och därvid trott sig i huvudsak ha kommit till klarhet om hithörande problem, erkänner villigt att några teoretiska arbeten, som avhandla inredningskonstens grundprinciper, och vilka av en tillfällighet råkat i hans hand, i hög grad bidragit att skänka hans begrepp en klarare och fastare utformning, och lärt honom mycket nytt. Härav har tanken upp-

stått att genom ett likartat arbete, i svensk språkdräkt, göra även andra delaktiga av ifrågavarande grundprinciper, detta så mycket hellre som någon sådan sammanfattning på vårt språk hittills icke existerat.

Vad nu litteraturen i ämnet beträffar, måste om den sägas att den är ytterligt mager, och, i allmänhet, skänker synnerligen ringa behållning. Av europeiska arbeten känner förf. intet enda, som kunde förtjäna en rekommendation. Även på detta, liksom på så många andra områden där det gäller popularisering av konst förståelse, snarare än konsthistoriskt vetande, har Amerika hunnit längst. Det är särskilt en i Amerika utkommen bok som med synnerlig reda och i en på samma gång lättfattlig och gedigen form avhandlar det väsentliga i inredningskonsten: FRANK ALVAH PARSONS, „*Interior Decoration. Its Principles and Practice*“.

Parsons bok har tjänat förf. till ledning vid utarbetandet av föreliggande arbete, och beroendet av den är genomgående mycket starkt. Med några anspråk på självständighet uppträder detta hans arbete därför icke. En personlig insats utgör egentligen endast den sid. 248 och följ. givna framställningen av vad som där kallats ett „symfoniskt“ handhavande av färger och texturer i inredningskonsten; någon motsvarande utredning har förf. icke påträffat i tryck. Själva metoden som sådan är naturligtvis känd och tillämpad. (Det är förf. angeläget framhålla, att båda de i bihanget analyserade rumsinredningarna tillkommit innan Parsons bok varit honom bekant.)

I boken om „Staden som konstverk“ har ett försök blivit gjort att genomföra en tregrenad komposition: den i stort sett historiskt ordnade följden av bilder, bildtexterna och den fortlöpande texten belysa alla, var för sig, ämnet ur en viss, från de andras avvikande synvinkel, och ge tillfälle till talrika korshänvisningar.

En sådan komposition har det, tyvärr, icke varit möjligt att genomföra även i föreliggande bok.

En enstaka fotografisk bild från ett givet rum — endast i sällsynta undantagsfall har förf. haft tillgång till flere — ger i regeln en ytterst ofullständig föreställning om interiören som helhet, så ofullständig, att någon ingående analys, med stöd endast därav, svårigen kan företagas. Härtill bidrager naturligtvis yttermera den omständigheten, att en sådan bild alls ingenting säger om färgen; betänker man vilken utomordentligt viktig faktor färgen är i inredningskonsten, inser man lätt vidden av denna förlust. Någon fruktbringande analys av bilderna, av samma art som den i stadsboken företagna, kan det därför här alls icke bli tal om, och bildtexterna ha i motsvarande grad förlorat i betydelse. Vad förf. i allmänhet avsett att i dem ge är ej annat än ett påpekande av en eller annan, för intrycket viktig detalj. Om därutöver med något av insistensen hos ett catoniskt „ceterum“ golvens och väggarnas roll av neutrala bakgrundsytor envist understrukits beror detta därpå, att enligt förf:s uppfattning här föreligger en punkt, där en energisk upplysningskampanj är alldeles särskilt behövlig och ägnad att ge positiva resultat.

mönster. Dels den omständigheten att i dem en noga överlagd färgkomposition genomförts, för vars ledande grundsatser jag i analysen redogjort, dels åter rent praktiska omständigheter, stående i samband med det besvärliga och tidsödande fotograferings- och retuscheringsförfarandet, ha föranlett mig att välja motiven för färgbilderna från mitt hem och ej från något annat. — Vid interiörernas bedömande måste man räkna med den allmänna stegring av färgernas mättnadsgrad som trefärgsmetoden medför.

Vad bokens i fototypi utförda bildmaterial beträffar, önskar jag med beklagande anteckna, att det icke varit mig möjligt erhålla flere, för reproduktion ägnade, franska interiörer, varigenom den franska interiörkonsten, som dock står så högt, och vars förfinade karaktär det skulle berett mig en särskild glädje att starkare framhäva, kommit att kvantitativt i boken intaga en så anspråkslös ställning. Den danska avdelningen hade jag även gärna önskat fylligare; då boken emellertid ursprungligen varit avsedd att utkomma redan till julen 1922, och bildredaktionen på den grund avslutades under sommaren samma år, blev det, beroende på ett antal sammanstötande ogynnsamma tillfälligheter, icke möjligt att hopbrinka ett större antal danska interiörer. På grund av avsaknaden av tjänligt material finnas alls inga norska sådana.

Då det icke varit mig möjligt att i varje enskilt fall utbedja mig och förvärva ägarnes tillstånd att offentliggöra interiörer från deras hem, anhåller jag härmed om deras välvilliga överseende med „bildrovet”, vilket, som jag vågar hoppas, icke skall av dem tagas illa upp, då ju bilderna i alla sådana fall där de icke enkom framställts för boken, tidigare varit offentliggjorda på annat håll. Där ägarne äro konstnärer ha deras namn i bildtexterna utsatts.

* * *

Vid hopsamlandet av bildmaterialet har jag haft förmånen få emottaga en högt värderad hjälp från många håll. Jag nämner särskilt: Svenska slöjdföreningen (ett antal moderna svenska rumsinredningar, bland dem alla svenska utställningsinteriörer); amanuensen vid Nordiska Museet i Stockholm, dr Arvid Baeckström (samtliga bilder från Nord. Museet); arkitekten Aage Rafn, Köpenhamn (alla danska interiörer) samt amanuensen vid Nationalmuseum i Helsingfors, dr C. A. Nordman (Jackarbyrummet från sagda museum). Jag framför härmed till dem, liksom till de privatpersoner och firmor — bland de senare särskilt Akademiska Bokhandeln i Helsingfors — vilka till mitt förfogande ställt böcker och tidskrifter, mitt uppriktiga tack.

Kemigrafiska Aktiebolaget, som ägnat framställningen av klichéerna mycken omsorg och med största beredvillighet och intresse tillmötesgått min anhållan att — såsom de första i Finland — söka framställa rumsinteriörer i färg, förmedelst trefärgstryck, genom fotografering direkt efter verkligheten, alltså utan förmedling av någon i färg utförd bild (akvarell eller ojemålning), tackar jag likaledes varmt för dess värdefulla insats.

Pålastrarna, Lovisa, juni 1923

G. S-II.

1. Den hel. Hieronymus i sin studerkammare; efter målning av V. Carpaccio från de första åren av 1500 talet. Rumsinredning i den italienska renässansens smak, utmärkt av enkelhet och värdighet, den senare åvägabragt främst tack vare sträng symmetri. Märk den sparsamma möbleringen. Väggarna enfärgade, behandlade som bakgrund. Taket kassetterat och rikt dekorerat i färg.

FÄRGEN I INREDNINGSKONSTEN.

GRUNDFÄRGER. MELLANFÄRGER.

Utan färg ingen form! Formen bestämmes av linjer, och sådana uppstå utmed gränsen för tvenne olíkfärgade ytor. Av de båda — form och färg — är alltså färgen det primära, formen det sekundära.

2. Vardagsrum, med anknytning till den tidigare italienska renässansens enkla, stränga karaktär. Lugn, allvarlig prägel. Väggar och tak behandlade som en helhet, kalkade i vitt. Starkt betonande, genom mörka draperier, av fönsteröppningarnas struk-

turala form — rektangulär — i kontrast till stickkupornas bågeformer. Det stora porträttet, för vilket bordet bildar en optisk sockel, avger i kompositionen en kraftig accent och markerar mittellaxeln. Förenta staterna, Amerika. Delano & Aldrich arkitekt.

Denna omständighet gör det berättigat att vi börja vår framställning av inredningskonsten med en undersökning av färgproblemet.

Det måste då, inledningsvis, konstateras, att på intet område osäkerheten är större än just i fråga om färgen. Medan man, vad formkompositionen beträffar, allmänt påträffar en, om också icke alltför inträngande kännedom om de grundläggande principerna för åtminstone propor-

3. Boningsrum i den italienska ungrenässansens stil. Venedig. Efter träsnitt från år 1499. Väggen behandlad som bakgrund. Märk den ytterst sparsamma möbleringen.

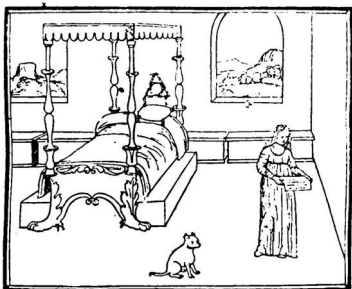

4. Samma vardagsrum som på motstående bild, 2. Livlig rytmisk verkan åstadkommen genom tavlornas placering: med utgående från fönsterförhängenas kapp uppstår en våglinje. Härigenom variation till den motstående väggens strängare anordning. Tavlan till höger bildar grupp med byrån. Märk att mot väggarnas ljusa, lugna fond endast få — och genomgående stora — föremål äro anbragta. Stark valörkontrast.

tionalitet och jämvikt, är en verklig kunskap om färgen ytterst sällsynt.

Enligt den gängse föreställningen är färgen någonting som man antingen, rent intuitivt, förstår sig på — liksom en „musikalisk” person förstår sig på musik —, eller också står ohjälpligt främmande för, utan möjlighet att lära sig behärska.

Alldeles utan grund är nu visserligen icke denna uppfattning.

Det råder intet tvivel om

5. Sovrum i italiensk renässans. Venedig. Efter träsnitt från år 1499. Väggen behandlad som bakgrund. Märk den sparsamma möbleringen.

6. Drawing room. I kompositionen anknytning till den italienska re-
nässansen. De kalkade väggarna behandlade som bakgrund. Det
mörktonade parkettgolvet och taket, helt boaserat, i kassetter, hålla
varandra i jämvikt. Porträttet och bordet bilda grupp. Märk att
mot väggen endast få — och stora — föremål avteckna sig. Fåtöl-
jen i rococo skulle verka osamhörig, om ej också i bordet böjda lin-
jer inginge. Förenta staterna, Amerika. Howard Major arkitekt.

” Hemmet är universellt.

Arkitekt Gustaf Strengell (1878–1937) var en av de främsta tänkarna i Norden under 1900-talets första decennierna. Som lysande författare med skarpt kritiskt öga skrev han en fin serie med *Staden som konstverk* (1922), *Hemmet som konstverk* (1923) och *Byggnaden som konstverk* (1928). För medborgare av den unga republiken och förvirrande moderniteten tolkade han konsten att bygga, iakttaga och leva.

NTAMO 2024

ISBN 978-952-215-938-0